

ਇੱਕ ਪਤਲਾ ਪਰ ਮਹਾਨ ਇਨਸਾਨ, ਅਬੂ ਬਕਰ ਅਸ-ਸਿੱਦੀਕ (ਰਜ਼ੀ.)

ਹਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹੈ!

ਲੇਖਕ: ਫ਼ੈਸਲ ਅਲ-ਜ਼ਾਮਿਲ — ਜੁਲਾਈ, 2018

1- ਧਰਮ ਤਿਆਗ (ਰਿੱਦਾ) & 2- ਸਕੀਫ਼ਤ ਬਨੀ ਸਾਦਹ

ਹਿੱਸਾ - 1: ਧਰਮ ਤਿਆਗ (ਰਿੱਦਾ)

ਇਹ ਮਹਾਨ ਇਨਸਾਨ ਪੂਰੇ ਅਰਬ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨਕਾਲ ਹੀ ਉਸ ਇਸਲਾਮੀ ਉੱਮਤ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਬਣਿਆ ਜੋ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ।

ਸ਼ਰੀਰਕ ਦਿੱਖ ਵਿੱਚ, ਅਬੂ ਬਕਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਇੱਕ ਪਤਲੇ ਇਨਸਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੱਕ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜੇ ਕੱਪੜਾ (ਤਹਿਮਤ/ਲੁੰਗੀ) ਉਹ ਲੱਕ ਦੁਆਲੇ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਕੱਸਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੇਠਾਂ ਖਿਸਕ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਰਮ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਦਿਲ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਇੱਕ ਦਰਦ ਭਰੀ ਅਤੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਛੂਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕੁਰਆਨ ਦੀ ਤਿਲਾਵਤ (ਪਾਠ) ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਆਇਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਮੱਕਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਪਿਘਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ:

"ਅਤੇ, ਹੇ ਮੇਰੀ ਕੌਮ ਦੇ ਲੋਕੋ! ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਵੱਲ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗ ਵੱਲ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹੋ? ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਰੀਕ (ਭਾਈਵਾਲ) ਠਹਿਰਾਵਾਂ ਜਿਸਦਾ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਵੱਲ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਅਤੇ ਬਖ਼ਸ਼ਣਹਾਰ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਜਿਸ ਵੱਲ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਉਸਦੀ ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪੁਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਖ਼ਰਤ (ਪ੍ਰਲੋਕ) ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਵਾਪਸੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਵੱਲ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੱਦੋਂ ਵਧਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਅੱਗ ਦੇ ਵਾਸੀ (ਨਰਕੀ) ਹਨ।" (ਸੂਰਤ ਗ਼ਾਫ਼ਿਰ 40:41-43)

ਅਬੂ ਬਕਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਕੁਰਆਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਰੀਲੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪਾਠਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਿਲਾਵਤ ਮੱਕਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਖਿੱਚਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕੁਰੈਸ਼ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ (ਸਲ.) ਕੋਲ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ "ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਕਿ ਉਹ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਨਾ ਪੜ੍ਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਿਲਾਵਤ ਸਾਡੇ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਰਹੀ ਹੈ"... ਇੱਥੇ ਲੜਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਸਨ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਉਸ ਆਵਾਜ਼ ਲਈ ਤੜਪ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਰੰਗ, ਨਸਲ ਜਾਂ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭੇਦਭਾਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੂਰਨ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਅਬੂ ਬਕਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਨੇ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਅਤੇ ਨਸਲਵਾਦ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਅਤੇ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਨੂੰ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾ ਕੇ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਹਿਲਾ ਗ਼ੁਲਾਮ ਹਜ਼ਰਤ ਬਿਲਾਲ (ਰਜ਼ੀ.) ਸਨ।

ਸਾਨੂੰ ਅਬੂ ਬਕਰ ਦਾ ਇਹ ਨਰਮ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਸੁਭਾਅ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਫ਼ੌਲਾਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ (ਮੌਤ) ਦੀ ਦੁਖਦਾਈ ਖ਼ਬਰ ਫੈਲੀ, ਜਿਸਨੇ ਪੂਰੇ ਅਰਬ ਪ੍ਰਾਇਦੀਪ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।

ਪੈਰੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ (ਸਲ.) ਦੇ ਸਾਥੀ (ਸਹਾਬਾ) ਸਦਮੇ ਅਤੇ ਉਲਝਣ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪਚਾਪ ਗਮ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੇ ਬੈਠੇ ਸਨ।

ਆਪਣੀ ਵਫ਼ਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ (ਸਲ.) ਨੇ ਉਸਾਮਾ ਇਬਨ ਜੈਦ (ਰਜ਼ੀ.) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ (ਮੌਜੂਦਾ) ਜਾਰਡਨ ਵੱਲ ਰੁਕ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਫ਼ੌਜ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਫ਼ੌਜ ਜੰਗ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਤਾਂ ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਏ।

ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਬੂ ਬਕਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਮਸਲਾ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਮਦੀਨਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੁਕੀ ਹੋਈ ਇਹ ਫ਼ੌਜ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵੱਲ ਵਧੇ, ਜਾਂ ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਦੀਨਾ ਸਿਰ ਮੰਡਰਾ ਰਹੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਕਾਰਨ ਇਸ ਮੁਹੰਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਅਬੂ ਬਕਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰਾਏ ਸੀ ਕਿ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਜਾਰਡਨ ਭੇਜਣਾ ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਹਰ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਪੁਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਚਾਹੇ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਰੰਬਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।"

ਅਬੂ ਬਕਰ ਦਾ ਇਹ ਨਜ਼ਰੀਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਅਤੇ ਅਟੁੱਟ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੇ ਵੀ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਰਾਜ ਦੇ ਸਰਵੋਤਮ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ ਦੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ, ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਾਮਾ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਵੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਫ਼ੌਜ ਫ਼ਲਸਤੀਨ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਰੋਮਨਾਂ ਨਾਲ ਲੜੀ। ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਾਮਾ (ਰਜ਼ੀ.) ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਜਿੱਤ ਲੈ ਕੇ ਮਦੀਨਾ ਪਰਤੇ, ਜਿਸਨੇ ਅਬੂ ਬਕਰ ਦੇ ਇਮਾਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਹ ਜਿੱਤ ਬੇਚੈਨੀ ਅਤੇ ਅਰਾਜਕਤਾ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਾਜ਼ੁਕ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਜਿੱਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਪੂਰੇ ਅਰਬ ਪ੍ਰਾਇਦੀਪ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਈ। ਇਹ ਅਬੂ ਬਕਰ ਦੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਅਤੇ ਮੁਰਤਦਾਂ (ਧਰਮ ਤਿਆਗਣ ਵਾਲਿਆਂ) ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੀ।

(ਫ਼ੌਜ ਸ਼ਾਮ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ - ਮਆਨ)

ਅਬੂ ਬਕਰ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨਕਾਲ 2 ਸਾਲ, 3 ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ 8 ਦਿਨ ਰਿਹਾ। ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਦੀਆਂ 4 ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂਗੇ:-

1- ਧਰਮ ਤਿਆਗ ਦੀ ਜੰਗ (ਰਿੱਦਾ): ਆਖ਼ਰੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਨਜ਼ਰੀਆ

ਜਦੋਂ ਅਲ-ਅਸਵਦ ਅਲ-ਅੰਸੀ, ਤੁਲੈਹਾ ਇਬਨ ਖੁਵੈਲਿਦ, ਸਜਾਹ ਅਤੇ ਮੁਸੈਲਮਾ ਨੇ ਪੈਰੰਬਰੀ (ਨਬੂਵਤ) ਦਾ ਝੂਠਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਕਈ ਕਬੀਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਗਏ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁਜ਼ਹਿਜ਼ ਕਬੀਲੇ ਨੇ ਅਲ-ਅਸਵਦ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ; ਬਨੂ ਅਸਦ, ਗ਼ਤਫ਼ਾਨ, ਤਾਈ ਅਤੇ ਅਲ-ਗ਼ੌਸ ਨੇ ਤੁਲੈਹਾ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕੀਤੀ; ਬਨੂ ਤਗ਼ਲਿਬ ਅਤੇ ਬਨੂ ਤਮੀਮ ਸਜਾਹ ਦੇ

ਮਗਰ ਲੱਗ ਗਏ ਅਤੇ ਯਮਨ ਨੇ ਮੁਸੈਲਮਾ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੇ ਨਮਾਜ਼ ਦੀ ਫ਼ਰਜ਼ੀਅਤ ਨੂੰ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਓਮਾਨ ਵਿੱਚ ਲੁਕੈਤ ਇਬਨ ਮਾਲਿਕ ਅਲ-ਅਜ਼ਦੀ ਨੇ ਵੀ ਪੈਗੰਬਰੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

(ਮੁਸੈਲਮਾ - ਨਜਦ) (ਤੁਲੈਹਾ - ਉੱਤਰੀ ਨਜਦ) (ਸਜਾਹ) (ਅਲ-ਅਸਵਦ - ਯਮਨ)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਬੂ ਬਕਰ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਵਫ਼ਦ ਭੇਜੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਕੁਝ ਫ਼ਰਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਰੁਕਨਾਂ (ਥੰਮ੍ਹਾਂ) ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ 'ਜ਼ਕਾਤ' ਸੀ। ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ:

"ਮੈਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਕਸਮ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਉੱਠ ਦੀ ਰੱਸੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਗੇ, ਜੇ ਉਹ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ (ਸਲ.) ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਇਨਕਾਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਾਂਗਾ।"

ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਨੇ ਕਿਹਾ: "ਹੇ ਅਬੂ ਬਕਰ! ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਲੜ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ (ਸਲ.) ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਹੈ: 'ਮੈਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲੜਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਇਹ ਨਾ ਕਹਿਣ ਕਿ "ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਇਲਾਹ (ਪੁਜਣਯੋਗ) ਨਹੀਂ" ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਅਤੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਹਿਸਾਬ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਹੈ?" ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ: "ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਕਸਮ! ਮੈਂ ਹਰ ਉਸ ਸ਼ਖਸ ਨਾਲ ਲੜਾਂਗਾ ਜੋ ਨਮਾਜ਼ ਅਤੇ ਜ਼ਕਾਤ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਕਰੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਕਾਤ ਮਾਲ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ ਹੈ।"

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੇ ਇਸਲਾਮ ਬਾਰੇ ਅਬੂ ਬਕਰ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਕਿੰਨਾ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਅਟੁੱਟ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਨਰਮ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਕੋਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ: "ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਥ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਖਿੱਚ ਰਹੇ ਹੋ! ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸਲਾਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (ਜਾਹਲੀਅਤ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ) ਇੰਨੇ ਬਹਾਦਰ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਬਣ ਗਏ ਹੋ?"

2- ਜੇਕਰ ਧਰਮ ਤਿਆਗੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਤਾਂ ਇਸਲਾਮ ਨਾ ਬਚਦਾ

ਇੱਕ ਕੋਮਲ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਪਤਲੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਤੀਰਾ ਦੀਨ (ਧਰਮ) ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਥੰਮ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੰਧ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ। ਮੁਸੈਲਮਾ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਮਾਜ਼ ਛੱਡਣੀ ਅਤੇ ਜ਼ਕਾਤ ਰੋਕਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਨਵਾਂ ਧਰਮ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਸੱਚੇ ਇਸਲਾਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਧਰਮ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਇੱਛਾਵਾਂ, ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਅਕੀਦਿਆਂ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਰੁਝਾਨਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਹ ਦੀਨ ਮੰਗੋਲਾਂ ਵਾਂਗ ਸਿਰਫ਼ ਖੇਤਰੀ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਸਮੂਹ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਇਸਲਾਮ ਤਾਂ ਸੱਚੀ ਫ਼ਿਤਰਤ (ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ) ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਦੀਨ ਹੈ; ਜੇ ਹਰ ਦੌਰ ਲਈ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੇ ਨਮਾਜ਼ ਅਤੇ ਜ਼ਕਾਤ ਵਰਗੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਸੂਲਾਂ 'ਤੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਰੱਬ ਦੇ ਸੱਚੇ ਦੀਨ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਕਾਢਾਂ (ਬਿਦਅਤ) ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਲੜਾਈ ਲੜੀ।

ਹਦੀਸ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ (ਜੋ ਬਕਰ ਦੁਆਰਾ ਰਿਵਾਇਤ ਹੈ): "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ (ਸਲ.) ਨੂੰ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਸੁਣਿਆ: ਦੱਸੋ, ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਨਦੀ ਵਗਦੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪੰਜ ਵਾਰ ਇਸ਼ਨਾਨ

(ਗੁਸਲ) ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਕੀ ਉਸਦੇ ਸ਼ਰੀਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਮੈਲ ਬਾਕੀ ਰਹੇਗੀ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ: ਕੋਈ ਮੈਲ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਆਪ (ਸਲ.) ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: ਇਹੀ ਮਿਸਾਲ ਪੰਜ ਵਕਤ ਦੀਆਂ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।" (ਮੁਸਲਿਮ)

ਜਦੋਂ ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ: "ਕੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੌਲੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੀਏ ਜਾਂ ਉਹ ਦੂਰ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੁਕਾਰੀਏ?" ਤਾਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਨੇ ਇਹ ਆਇਤ ਨਾਜ਼ਿਲ ਕੀਤੀ: "ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਬੰਦੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣ, ਤਾਂ (ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿ) ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਪੁਕਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮੈਨੂੰ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲ ਸਕਣ।" (ਅਲ-ਬਕਰਾ 2:186)

ਇਸਲਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸੁਚੱਜੀ ਅਗਵਾਈ ਹੋਰ ਕਿੱਥੇ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ! ਜੇਕਰ ਉਹ ਧਰਮ ਤਿਆਗੀ ਆਪਣੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਸਾਡੇ ਤੱਕ ਕਦੇ ਨਾ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ।

3- ਫ਼ੈਸਲੇ ਲੈਣ ਲਈ ਬਹੁਮਤ ਕੋਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਬਕ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਬੂ ਬਕਰ ਦੀ ਰਾਏ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ 'ਸੂਰਾ' (ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ) ਸ਼ਾਸਕ ਲਈ ਪਾਬੰਦ (ਲਾਜ਼ਮੀ) ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸ ਕੋਲ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਉਲਟ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦਲੀਲ ਜਾਂ ਦੂਰਦਰਸ਼ਿਤਾ ਹੋਵੇ। ਸੂਰਾ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹਕਾਰੀ ਹੈ, ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਾਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, "ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦਿਓ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਮੰਗੋ ਅਤੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰੋ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਵੋ, ਤਾਂ ਅੱਲ੍ਹਾ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ (ਤਵੱਕੁਲ) ਰੱਖੋ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਅੱਲ੍ਹਾ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।" (ਆਲ-ਏ-ਇਮਰਾਨ 3:159)

ਇਹੀ 'ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ' (Separation of Powers) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ; ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਆਧੁਨਿਕ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਸਿਆਸੀ ਚਿੰਤਕ ਮੌਂਟੇਸਕਿਊ ਦੁਆਰਾ ਘੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੋਮਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ, ਵਿਧਾਨਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਸੂਰਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਮਾਪਦੰਡ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਸੂਰਾ ਤੋਂ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੇ ਇਹੀ ਕੀਤਾ — ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ, ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਮਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ।

ਇਸਦੀ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਿਸਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਕੁਰਆਨ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਲੈਮਾਨ (ਅਲੈ.) ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਯਮਨ ਦੀ ਰਾਣੀ (ਬਿਲਕੀਸ) ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਲੈਮਾਨ ਦਾ ਖ਼ਤ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੰਗ ਦਾ ਰਾਹ ਚੁਣਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ: "ਆਖ਼ਰੀ ਫ਼ੈਸਲਾ ਤੁਹਾਡਾ ਹੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਹੁਕਮ ਦਿਓਗੇ ਅਸੀਂ ਉਹ ਕਰਾਂਗੇ।" ਪਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਸਲਾਹ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਲੈਮਾਨ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਗੱਲਬਾਤ (ਸੰਵਾਦ) ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ (ਸੂਰਤ ਅਨ-ਨਮਲ: 33-35)।

ਸਲਾਹਕਾਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ — ਯਮਨ ਦੀ ਰਾਣੀ ਬਿਲਕੀਸ

4- ਰਿੱਦਾ ਜੰਗਾਂ ਦਾ ਰਣਨੀਤਕ ਟੀਚਾ: ਇੱਕਜੁੱਟ ਅਰਬ ਪ੍ਰਾਇਦੀਪ

ਰਣਨੀਤਕ (Strategic) ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ, ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਅਤੇ ਇਕਜੁੱਟ ਅਰਥ ਛੱਡਿਆ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਏਕਤਾ ਉਸ ਦਿਨ ਨਾ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਇਸਲਾਮ ਕਦੇ ਵੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪੱਛਮ, ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਨਾ ਫੈਲ ਸਕਦਾ। ਅਬੂ ਬਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਗ਼ੀ ਧੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਅੱਜ ਦੀ ਇਸਲਾਮੀ ਉੱਮਤ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਿਆ।

ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਅਕਸਰ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਅਬੂ ਬਕਰ ਦੀ ਹਿੱਕ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਲ ਬਣਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਨਗੇ।

ਅਬੂ ਬਕਰ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਘਟਨਾਵਾਂ:

ਹੁਦੈਬੀਆ ਦੀ ਸੰਧੀ (ਅਮਨ ਸਮਝੌਤੇ) ਦੌਰਾਨ, ਕੁਰੈਸ਼ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਮਝੌਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਹੁਤ ਨਿਰਾਸ਼ ਸਨ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਸਨ। ਜਦੋਂ ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਮਰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਨੂੰ ਟੋਕਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਹੇ ਉਮਰ! ਉਹ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਬਸ ਕਰੋ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਦਮਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ, ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਾਮਾ (ਰਜ਼ੀ.) ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਅਬੂ ਬਕਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਸਾਮਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਤਾਂ ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਹੇਠਾਂ ਨਾ ਉਤਰ, ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਧੂੜ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਣ!"

ਦੀਨ ਲਈ ਇਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਮਰ (ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੀ) ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ!

ਅੱਲ੍ਹਾ ਇਸ ਮਹਾਨ ਇਨਸਾਨ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਅਪਾਰ ਰਹਿਮਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਉੱਮਤ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਸਰਵੋਤਮ ਬਦਲਾ (ਅਜਰ) ਅਤਾ ਫ਼ਰਮਾਵੇ। ਆਮੀਨ!

ਇੱਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲੇਖ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ (Part-2: **ਸਕੀਫ਼ਤ ਬਨੀ ਸਾਦਹ ਦੀ ਘਟਨਾ**) ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸਟੀਕ ਅਨੁਵਾਦ ਪੰਜਾਬੀ (ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ) ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੇਸ਼ ਹੈ:

ਹਿੱਸਾ - 2: ਸਕੀਫ਼ਤ ਬਨੀ ਸਾਦਹ, ਘਟਨਾ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਵਾਪਰੀ

ਇਤਿਹਾਸ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹਾਦਸਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸਭਿਅਤਾ, ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਧਰਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਰਾਹ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਭਿਅਤਾ ਵਜੋਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਪਿਆ। ਮੁਸਲਿਮ ਜਗਤ ਅਤੇ ਅਰਬ ਪ੍ਰਾਇਦੀਪ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਜੇਕਰ ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ (ਮੌਤ) ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮਦੀਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੁੰਦੀ। ਉਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ "**ਸਕੀਫ਼ਤ ਬਨੀ ਸਾਦਹ**" (Saqifat Bani Saedah) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ (ਸਲ.) ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ: ਸਕੀਫ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ

ਪੈਰਾਂਬਰ ਮੁਹੰਮਦ (ਸਲ.) ਇਸਲਾਮੀ ਹਿਜਰੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਤੀਜੇ ਮਹੀਨੇ ਰਬੀ-ਉਲ-ਅੱਵਲ ਦੀ 12 ਤਰੀਕ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਫ਼ਾਨੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਕਰ ਗਏ (ਵਫ਼ਾਤ ਪਾ ਗਏ)। ਇਹ ਮੱਕਾ ਤੋਂ ਮਦੀਨਾ ਹਿਜਰਤ (ਪ੍ਰਵਾਸ) ਦਾ 11ਵਾਂ ਸਾਲ ਸੀ (11 ਹਿਜਰੀ)। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਤਫ਼ਾਕ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ ਦੀ ਤਰੀਕ ਉਹੀ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ (ਸਹਾਬਾ) 'ਤੇ ਗ਼ਮ ਅਤੇ ਸਦਮੇ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਅਸਰ ਛੱਡਿਆ। ਪੈਰਾਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਘਰ (ਹੁਜਰਾ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਸਜਿਦ (ਮਸਜਿਦ-ਏ-ਨਬਵੀ) ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉੱਥੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਮਸਜਿਦ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਅਤੇ ਰੋਣ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਪਛਾਣਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ ਕਿ ਆਵਾਜ਼ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੁੱਖ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰੋਣ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਇੰਨੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਦੂਰ ਤੱਕ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ।

ਪੈਰਾਂਬਰ ਸਾਹਿਬ (ਸਲ.) ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਾਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੇ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ-ਪਸੰਦੀ ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਇਬਨ ਅਲ-ਖ਼ਤਾਬ (ਰਜ਼ੀ.) ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਦਮੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਖੋ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪੈਰਾਂਬਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਜਾਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਚਲ ਵਸੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਸਦਮੇ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਲਹਿਰਾਈ ਅਤੇ ਚੀਕਦੇ ਹੋਏ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਇਹ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਪੈਰਾਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਉਸਦੀ ਧੌਣ ਲਾਹ ਦੇਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਨ: "ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਮਰ ਗਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਗਰਦਨ ਕੱਟ ਦਿਆਂਗਾ। ਉਹ (ਮੁਹੰਮਦ ਸਲ.) ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ (ਅਲੈ.) ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਗੇ।"

ਇਹ ਕੇਵਲ ਅਬੂ ਬਕਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਹੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਨੂੰ ਕੁਰਆਨ ਦੀ ਉਹ ਆਇਤ ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਕੇ ਹੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਸ ਹਾਦਸੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਸਦਮਾ ਅਤੇ ਘਾਟਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੈਰਾਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਅਤੇ ਜਵਾਈ, ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਇਬਨ ਅਬੀ ਤਾਲਿਬ (ਰਜ਼ੀ.) ਨੇ ਉਸ ਪਲ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ: "ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਕਸਮ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਖੋਇਆ, ਸਿਵਾਏ ਦੋ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ; ਇੱਕ ਜਿਸ ਦਿਨ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ (ਸਲ.) ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਮਾਨ (ਰਜ਼ੀ.) ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਗਏ।"

ਇਸ ਵੱਡੀ ਮੁਸੀਬਤ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਰਾਜਕਤਾ ਅਤੇ ਸਦਮੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ, ਜਿਸਦੀ ਅਗਵਾਈ ਮਦੀਨਾ ਦੇ 'ਕਸਰਜ਼' ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਗੂ ਅਤੇ ਸਹਾਬੀ "ਸਾਦ ਬਿਨ ਉਬਾਦਹ" (ਰਜ਼ੀ.) ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, "ਸਕੀਫ਼ਤ ਬਨੀ ਸਾਦਹ" ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲਈ ਸੌਂਦਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਉਸ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਥਿਤ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਛੱਤ ਵਾਲੀ ਇਮਾਰਤ (ਸੱਥ/ਚੌਪਾਲ) ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ, ਜੋ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਖਜ਼ੂਰਾਂ ਦੇ ਉੱਚੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜੋ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣੀ ਮਨਮੋਹਕ ਛਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਛਾਂਦਾਰ ਇਮਾਰਤ ਯਾਨੀ ਸਕੀਫ਼ਾ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸਾਦ ਬਿਨ ਉਬਾਦਹ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਅਨਸਾਰੀ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਪਿਆਰੇ ਪੈਰਾਂਬਰ (ਸਲ.) ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ।

ਮਦੀਨਾ ਸ਼ਹਿਰ (ਜਿਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਯਥਰਿਬ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ) ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਦੋ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, 'ਕਸਰਜ਼' ਦੇ ਮੁਖੀ (ਦੂਜਾ ਕਬੀਲਾ 'ਅਵਸ' ਸੀ) ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਉੱਮਤ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ (ਕਿਆਦਤ) ਕਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਸੌਂਪੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ — ਅਨਸਾਰ — ਨੂੰ ਪੈਰਾਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ

ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਪੈਰਾਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਬੀਲੇ ਕੁਰੈਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕੀਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਸੀ।

ਸਾਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਈ ਜੋ ਖੁਦ ਪੈਰਾਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਯਾਨੀ "ਅਨਸਾਰ" (ਮਦਦਗਾਰ), ਜੋ ਪੈਰਾਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਇਆ। ਕਸਰਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਬੀਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ: "ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ ਚਲ ਵਸੇ ਹਨ, ਇਹ ਅਨਸਾਰਾਂ ਲਈ ਮਦੀਨਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸੰਭਾਲਣ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਅਰਬ ਪ੍ਰਾਇਦੀਪ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ।" ਸਾਦ ਆਪਣੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਦਰਦ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਪੱਟੀ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਹੌਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਕੈਸ (ਰਜ਼ੀ.) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਸਾਦ ਸਕੀਫ਼ਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਪੈਰਾਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਸਜਿਦ ਵੱਲ ਭੱਜਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਵਾਪਰ ਰਹੀ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਚੇਤੰਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਨਸਾਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਮੂਹ ਸਕੀਫ਼ਤ ਬਨੀ ਸਾਦਹ ਵਿੱਚ ਸਾਦ ਬਿਨ ਉਬਾਦਹ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਾਮਲਾ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ।" ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਬਕਰ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਹਾਲਾਤ ਦੇਖਣ ਲਈ ਸਕੀਫ਼ਾ ਵੱਲ ਦੌੜੇ।

ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਸਕੀਫ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ, ਸਾਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਘੁੰਮ ਗਈਆਂ। ਸਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਅਤੇ ਦਰਦ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਚਾਦਰ (ਅਬਾਇਆ) ਓਢ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਬੋਲਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ: "ਅਸੀਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਮਦਦਗਾਰ (ਅਨਸਾਰ) ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ (ਮੁਰਾਦ ਅਬੂ ਬਕਰ ਅਤੇ ਉਮਰ) 'ਮੁਹਾਜ਼ਿਰ' (ਮੱਕਾ ਤੋਂ ਹਿਜ਼ਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਹੋ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਮੂਹ ਹੋ। ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ਹੋ।"

ਮਾਹੌਲ ਬਹੁਤ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ। ਅਨਸਾਰ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕਸਰਜ ਕਬੀਲੇ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮਦੀਨਾ ਬਲਕਿ ਪੂਰੀ ਇਸਲਾਮੀ ਰਿਆਸਤ (ਰਾਜ) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਰਾਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਲੰਮੀ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਪਏ ਬਿਨਾਂ, ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਬਕਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਨੇ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨਸਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸਿਫ਼ਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਨਾਜ਼ਿਲ ਹੋਈਆਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਪੈਰਾਂਬਰ (ਸਲ.) ਦੁਆਰਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ।

ਅਬੂ ਬਕਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਇਹ ਸੀ: "ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ (ਸਲ.) ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਸੀ; 'ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇੱਕ ਘਾਟੀ ਵੱਲ ਜਾਣ ਅਤੇ ਅਨਸਾਰ ਦੂਜੀ ਘਾਟੀ ਵੱਲ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਨਸਾਰ ਦੀ ਘਾਟੀ ਦਾ ਰਾਹ ਚੁਣਾਂਗਾ।'" ਫਿਰ ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੁਖ਼ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੇ ਇਹ ਇਕੱਠ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ: "ਹੇ ਸਾਦ! ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ 'ਇਸ ਮਾਮਲੇ (ਯਾਨੀ ਉਮਤ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ) ਲਈ ਕੁਰੈਸ਼ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ?' ਸਾਦ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਸੱਚ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵਜ਼ੀਰ (ਨਾਇਬ) ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅਮੀਰ (ਆਗੂ) ਹੋ।"

ਪੈਰੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ (ਸਲ.) ਨੇ ਕੁਰੈਸ਼ ਨੂੰ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਇਸ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰੇ ਅਰਬ ਪ੍ਰਾਇਦੀਪ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਅਰਬ ਕਬੀਲੇ ਕੁਰੈਸ਼ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੱਕਾ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹਰਮ (ਕਾਅਬਾ) ਦੇ ਮੁਹਾਫ਼ਿਜ਼ (ਰੱਖਿਅਕ) ਸਨ। ਅਰਬ ਲੋਕ ਕੁਰੈਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਸੇਵਕ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਅਰਬਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਉਮਤ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਕੁਰੈਸ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਆਪਸੀ ਝਗੜੇ ਉਮਤ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੰਦੇ।

ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕੀਤੀ: "ਇਹ ਉਮਰ ਇਬਨ ਅਲ-ਖੱਤਾਬ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੀ ਦੁਆ ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ (ਸਲ.) ਨੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਅੱਗੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਹ ਅਬੂ ਉਬੈਦਾ ਇਬਨ ਅਲ-ਜੱਰਾਹ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਸਾਡੀ ਉਮਤ ਦਾ ਅਮੀਨ' (ਭਰੋਸੇਮੰਦ) ਕਿਹਾ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੇ ਹੱਥ 'ਤੇ ਬੈਅਤ (ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਣ) ਕਰ ਲਵੋ।"

ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ: "ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਕਸਮ, ਅਬੂ ਬਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਾਂਗੇ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਕੀਫ਼ਾ ਵਿੱਚ ਭੰਬਲਭੂਸਾ ਅਤੇ ਹੰਗਾਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਉੱਚੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬੇਚੈਨੀ ਫੈਲਣ ਲੱਗੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸੁਝਵਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਫ਼ਿਤਨੇ (ਕੁੜਿੱਤਣ) ਦਾ ਡਰ ਸਤਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਹੰਗਾਮੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਇਬਨ ਅਲ-ਖੱਤਾਬ (ਰਜ਼ੀ.) ਆਪਣੇ ਉੱਚੇ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੱਦ-ਕਾਠ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੋਲੇ: "ਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨੋ! ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੱਕਦਾਰ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅੱਲ੍ਹਾ ਨੇ ਕੁਰਆਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ 'ਦੂਜਾ ਸਾਥੀ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਫ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ।" (ਇਹ ਮੱਕਾ ਤੋਂ ਮਦੀਨਾ ਦੀ ਹਿਜ਼ਰਤ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੀ)। ਉਹ ਅਬੂ ਬਕਰ ਸਨ। ਫਿਰ ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਅਬੂ ਬਕਰ ਦੇ ਹੱਥ 'ਤੇ ਬੈਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇ, ਪਰ ਅਨਸਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਬਸ਼ੀਰ ਇਬਨ ਸਾਦ (ਰਜ਼ੀ.) ਸੀ (ਜੋ ਨੁਮਾਨ ਇਬਨ ਬਸ਼ੀਰ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਨ)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੈਅਤ ਕੀਤੀ, ਫਿਰ ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਨੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੈਅਤ ਕੀਤੀ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਭ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਅਬੂ ਬਕਰ (ਜੋ ਹੁਣ ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ/ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ) ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਹਮਦ (ਤਾਰੀਫ਼) ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਤਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

"ਹੇ ਲੋਕੋ! ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਵਾਲੀ (ਨਿਗਰਾਨ) ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੋ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਗ਼ਲਤ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਸੁਧਾਰ ਕਰੋ। ਸੱਚਾਈ ਇੱਕ ਅਮਾਨਤ ਹੈ ਅਤੇ ਝੂਠ ਇੱਕ ਖ਼ਿਆਨਤ (ਧੋਖਾ) ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਹੱਕ ਉਸਨੂੰ ਦਿਵਾ ਕੇ ਉਸਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਨਾ ਕਰ ਦਿਆਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜੇ ਤਾਕਤਵਰ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਜਾਣ ਲਵੋ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਕੌਮ ਜਿਹਾਦ ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਅੱਲ੍ਹਾ ਉਸ 'ਤੇ ਜ਼ਲਾਲਤ (ਜ਼ਲਾਲਤ/ਅਪਮਾਨ) ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਣ ਲਵੋ ਕਿ ਜਿਸ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਬੁਰਾਈ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੱਲ੍ਹਾ ਉਸਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨੋ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਰਸੂਲ ਦੀ ਫ਼ਰਮਾਬਰਦਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਰਸੂਲ ਦੀ ਨਾਫ਼ਰਮਾਨੀ ਕਰਾਂ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਤੀ ਤੁਹਾਡੀ ਕੋਈ ਫ਼ਰਮਾਬਰਦਾਰੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਨਮਾਜ਼ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਵੋ ਅਤੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰੇ।"

ਇਹ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਭਾਸ਼ਣ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਆਗੂ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਝੌਤੇ (Social Contract) ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖੀ।

ਸਕੀਫ਼ਾ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਕੌਣ ਸਨ?

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਮੱਕਾ ਫ਼ਤਹਿ ਦੇ ਦਿਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੇ ਜਾਈਏ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਿਮ ਫ਼ੌਜ ਮਦੀਨਾ ਤੋਂ ਮੱਕਾ ਵੱਲ ਮਾਰਚ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੱਕਾ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਦਾਖਲ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। "ਸਾਦ ਬਿਨ ਉਬਾਦਹ" (ਰਜ਼ੀ.) ਉਸ ਅਨਸਾਰੀ ਫ਼ੌਜੀ ਦਸਤੇ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ ਸਨ ਜੋ ਮੱਕਾ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਉਹ ਅਬੂ ਸੁਫ਼ਿਆਨ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅੱਬਾਸ (ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਚਾ) ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਲਹਿਰਾਈ ਅਤੇ ਜੇਤੂ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ: "ਅੱਜ ਲੜਾਈ ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਅੱਜ ਅੱਲ੍ਹਾ ਕੁਰੈਸ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਲੀਲ (ਅਪਮਾਨਿਤ) ਕਰੇਗਾ।"

ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ (ਸਲ.) ਦੁਆਰਾ ਕੁਰੈਸ਼ ਲਈ ਐਲਾਨੀ ਗਈ ਆਮ ਮੁਆਫ਼ੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ, ਦੋਵੇਂ ਵਿਅਕਤੀ ਤੁਰੰਤ ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਦ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਜਦੋਂ ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਦ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: "ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਅੱਜ ਰਹਿਮਤ (ਦਇਆ) ਅਤੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਅੱਜ ਅੱਲ੍ਹਾ ਕੁਰੈਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਜ਼ਤ ਬਖ਼ਸ਼ੇਗਾ।" ਇਸ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਦ ਨੂੰ ਅਨਸਾਰੀ ਦਸਤੇ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਅਹੁਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕੈਸ (ਰਜ਼ੀ.) ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਾਂਗ ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਥੀ (ਸਹਾਬੀ) ਸਨ। ਇਹ ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਵਾਲਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸੀ। ਸਾਦ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਮਾਨ ਜਾਂ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲਈ ਸੀ। ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰੀਨ ਇਲਾਜ ਸੀ।

ਸਾਦ ਬਿਨ ਉਬਾਦਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਚ-ਇੱਛਾ (ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ) ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਬਕਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਦੀ ਬੈਅਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਅਹੁਦਾ ਆਪਣੇ ਲਈ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਨੇ ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਸਾਦ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਜੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖੋ।" ਬਸ਼ੀਰ ਬਿਨ ਸਾਦ ਨੇ ਸਾਦ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਇਕੱਲੇ ਇਨਸਾਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬੈਠਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ"; ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਵੇਂ ਹੀ ਕੀਤਾ।

ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਬਕਰ ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਇਬਨ ਅਲ-ਖ਼ੱਤਾਬ ਨੂੰ ਉਮਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹੀ ਇੱਛਾ ਜਾਗ ਪਈ ਅਤੇ ਸਾਦ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ ਦੀ ਬੈਅਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਖ਼ੀਰ ਵਿੱਚ, ਸਾਦ 'ਸ਼ਾਮ' (ਦਮਿਸ਼ਕ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ) ਚਲੇ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਖ਼ਰੀ ਦਿਨ ਬਿਤਾਏ।

ਅੰਤਮ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਬਕਰ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ (ਰਜ਼ੀ.) ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਰਣਨੀਤੀ ਅਤੇ ਸਕੀਫ਼ਤ ਬਨੀ ਸਾਦਹ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਭਰੇ ਕਦਮਾਂ ਨੇ ਉਮਰ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਝਗੜਿਆਂ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ। ਜੇਕਰ ਕਸਰਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸਾਦ ਬਿਨ ਉਬਾਦਹ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸੰਭਾਲਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਤਾਂ 'ਅਵਸ' ਕਬੀਲਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਚੁੱਪ ਨਾ ਬੈਠਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਅਹੁਦਾ ਨਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ। ਦੋਵਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਖੂਨ-ਖ਼ਰਾਬੇ ਦਾ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਖ਼ਰੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਨਾਂ "ਬੁਆਸ ਦੀ ਜੰਗ" ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਦਿਨ ਵਜੋਂ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਈ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਅਤੇ ਖੂਨੀ ਜੰਗ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਆਖ਼ਰੀ ਵੀ ਸੀ। ਇਹ ਜੰਗ ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਦੀਨਾ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਸੀ ਝਗੜੇ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਮਦੀਨਾ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ (ਮੁਆਖ਼ਾਤ) ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖੀ।

ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਲੰਮਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੀ ਜੋ ਇੰਨੀ ਜਲਦੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਮਦੀਨਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਘਰ ਸਨ, ਤਾਂ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕ ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਲੜਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਤੈਅ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਯਹੂਦੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਹਿਫ਼ਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਖੂਨੀ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾ ਕੇ ਉਸ ਫ਼ਿਤਨੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਸੀ। ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਵਿੱਚ ਉੱਥੋਂ ਨਿਕਲੇ। ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਚਾਦਰ (ਰਿਦਾ) ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਕੱਠ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: "ਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨੋ! ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਡਰੋ, ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਡਰੋ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਹਲੀਅਤ (ਅਗਿਆਨਤਾ) ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ? ਅੱਲ੍ਹਾ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਇਆ, ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਜ਼ਤ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਜਾਹਲੀਅਤ ਦੇ ਨਾਅਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤੁਸੀਂ ਕੁਫ਼ਰ (ਇਨਕਾਰ) ਤੋਂ ਬਚ ਗਏ, ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜ ਗਏ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਕੁਫ਼ਰ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵੱਲ ਪਰਤ ਰਹੇ ਹੋ!" ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਚਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗ ਗਏ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਫ਼ਰਮਾਬਰਦਾਰੀ ਨਾਲ ਪੈਰੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਆਏ।

ਸਕੀਫ਼ਤ ਬਨੀ ਸਾਦਹ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਬਿਨਾਂ ਅਕਲ ਅਤੇ ਡੂੰਘੀ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ (ਤਦੱਬੁਰ) ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਦੌਰ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਡੀਆਂ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ਾਂ ਆਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਰਮ ਤਿਆਗ (ਰਿੱਦਾ) ਦੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਅਤੇ ਬੂਠੇ ਪੈਰੰਬਰਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ (ਯਮਾਮਾ ਵਿੱਚ ਮੁਸੈਲਮਾ ਕੱਜ਼ਾਬ, ਯਮਨ ਵਿੱਚ ਅਲ-ਅਸਵਦ ਅਲ-ਅੰਸੀ, ਸਜਾਹ ਅਤੇ ਤੁਲੈਹਾ ਬਿਨ ਖੁਵੈਲਿਦ); ਇਸ ਸਭ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਇਕਜੁੱਟ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।

ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਪਰ ਫੈਲ ਰਹੇ ਰਾਜ ਦੇ ਥੰਮ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਏਕਤਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਮਦੀਨਾ ਵਿੱਚ ਸਾਥੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੱਤਭੇਦ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰੂਪ ਲੈ ਲੈਂਦੇ, ਤਾਂ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਰਾਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ। ਪੈਰੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ (ਸਲ.) ਦੀ ਵਫ਼ਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਈਆਂ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਹਲਚਲ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਸ਼ਹਿਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ — ਮੱਕਾ ਅਤੇ ਮਦੀਨਾ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਸਕੀਫ਼ਾ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਕੀਫ਼ਤ ਬਨੀ ਸਾਦਹ ਉਸ ਪੁਲ ਲਈ ਡੂੰਘੀ ਪੁੱਟੀ ਗਈ ਮੁੱਖ ਬੁਨਿਆਦ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵੱਲ ਪਾਰ

ਲੰਘਾਇਆ; ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਧਰਮ ਜੋ ਪਿਛਲੀਆਂ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇਗਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਰੂਹਾਂ 'ਤੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਅਤੇ ਬਰਕਤ ਹੋਵੇ ਜੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਹੀ ਫ਼ੈਸਲੇ ਕੀਤੇ। ਅਤੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਆਫ਼ ਕਰੇ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਸਮਝ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕੇ।

ਮਦੀਨਾ ਮੁਨੱਵਰਾ ਵਿੱਚ ਸਕੀਫ਼ਤ ਬਨੀ ਸਾਦਹ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ:

ਸਕੀਫ਼ਾ ਮਸਜਿਦ-ਏ-ਨਬਵੀ (ਸਲ.) ਦੇ ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਾਨ ਬਨੀ ਸਾਦਹ ਦੇ ਕਸਰਜੀ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਾਗ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿੰਡੇ ਹੋਏ ਘਰਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਜੂਰਾਂ ਦੇ ਬਾਗ਼ਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਸੀ। ਸਕੀਫ਼ਾ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨਸਾਰਾਂ (ਮਦਦਗਾਰਾਂ) ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ (ਅਨਸਾਰ ਉਹ ਨਵਾਂ ਨਾਂ ਸੀ ਜੋ ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਸਰਜ ਕਬੀਲੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ)।

ਸਕੀਫ਼ਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਕੀਫ਼ਾ ਭਰ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਸਕੀਫ਼ਾ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਪਾਣੀ ਦਾ ਖੂਹ ਸੀ ਜੋ ਬਨੀ ਸਾਦਹ ਕਬੀਲੇ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸੀ। ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਸਕੀਫ਼ਾ ਇੱਕ ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਜਿਸਦਾ ਰੂਪ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਬਦਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ, ਸਕੀਫ਼ਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਪਾਰਕ (ਬਾਗ਼) ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਮਸਜਿਦ-ਏ-ਨਬਵੀ ਦੀ ਪੱਛਮੀ ਕੰਧ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।